

Гулюк К.В.

студентка,

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

УЧАСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ ВОЛИНИ У РОБОТІ ПОЛЬСЬКОГО СЕЙМУ

Наприкінці XVIII ст. Річ Посполита була поділена між Росією, Австрією та Прусією. Представники польської нації не хотіли миритися з цим. Вони намагалися змінити ситуацію шляхом участі у наполеонівських війнах. Однак, за Версальським договором 1815 року, державне утворення поляків під назвою «Королівство Польське», не володіло самостійністю та, по суті, було автономною частиною Російської імперії [8, с. 10]. Російський уряд тяжів до уніфікації усіх сторін суспільно-політичного життя. У зв'язку з цим, він проводив поступове згортання політичних прав поляків. Це призвело до початку Листопадового повстання у 1830 році [1, с. 12].

Польська шляхта домінувала в суспільному укладі майже усіх регіонів, що наприкінці XVIII ст. перейшли від Речі Посполитої до Російської імперії, у тому числі на Правобережній Україні. Її представники ідентифікували себе як частину польської нації і мали тісні контакти зі шляхтою Королівства Польського. Тому відразу як тільки розпочалося Листопадове повстання, шляхта Волині часто намагалася зайняти активну позицію у цьому відношенні.

У роботі зацентровано увагу на двох аспектах проблеми: на участі вихідців із Волині у роботі польського сейму та дискусіях там щодо так званого «волинського питання». Ця проблема набувала актуальності у зв'язку з важливістю регіону у контексті поширення повстання на Правобережній Україні.

У грудні 1830 року був скликаний сейм. Проте згідно Конституції 1815 року (стаття 87) польський уряд повинен збиратися кожні два роки за ухвалою Царя, а сесія мала тривати 30 днів [8, с. 17]. Оскільки останній передреволюційний сейм діяв у червні того ж року, то грудневий формально був неправомірним [6, с. 292]. Причинами його скликання стало прагнення консолідації політичної верхівки повстання задля вирішення революційних питань та узгодження подальших військових дій.

У перший період роботи сейму з 18 грудня по лютий 1831 року розглядалося питання щодо проблем мешканців відособлених регіонів колишньої Речі Посполитої, зокрема надання політичних прав так званим «литовцям», «українцям» і «волинянам» (поляки так іменували мешканців Правобережної України та ВКЛ). Було запропоновано декілька позицій з цього приводу. Посол від Пжасницького повіту В. Хелмицький озвучив думку про те, що цього робити не варто, маючи на увазі, що доцільно буде залишити ті принципи державної влади, які існували за Речі Посполитої, а саме відмінність в політичних правах пов'язану з територіальною приналежністю. Депутат від Станіславського повіту Х. Чарноцький зайняв протилежну позицію [2, с. 10–11]. Він прагнув уніфікації політичних прав, обґрунтовуючи свої ідеї тим, що це потужний об'єднавчий фактор. Його позицію розділила більшість членів сейму. Після гострих дискусій депутати підтримали ідею Речі Посполитої «об'єднаної», тобто з уніфікованими правами [2, с. 10–11].

Разом із політичними питаннями була пов'язана військова складова. У лютому 1831 року був ухвалений маніфест, який закликав населення до «посполитого рушення». Автори проекту поставили за мету створити добровольчі військові загони («легії») із так званих «волинян», «подолян», «українців», спираючись на патріотичні почуття населення. Керівники повстання прагнули, таким чином, продемонструвати Європі присутність поляків на цих територіях і, відповідно, обґрунтованість претензій на Правобережну Україну. На підтримку цього неодноразово звучали лозунги «Нехай Європа знає!». Одним з прихильників цих

закликів був Генрик Накваський, посол від Подільського воєводства, який акцентував увагу на ролі повстання в контексті міжнародної політики. Він зазначав: «Нехай знає Європа, нехай знає світ, що доти польська шабля не буде зложена, доти рука поляка до підписання трактату не візьметься, поки Дніпром і Двіною польський кордон не буде означений» [4, с. 426–427].

У цьому контексті найважливішим для керівників повстання було створення поряд з Литовською саме Волинської легії, адже творці маніфесту були переконані, що тут добровольців було значно більше, аніж на інших українських територіях. Крім того, вони акцентували увагу на тому, що Київщина і Поділля, на відмінну від Волині, були віддаленими від Польщі територіями. Формування цих загонів мали здійснювати за кошти уряду, а згодом за рахунок жертв волинян. Задля вирішення питань цих організацій та кращої координації повсталіх із центром у сеймі повинно було бути по троє представників легій [2, с. 401–408].

19 січня 1831 року списки депутатів поповнилися Нарцисом Олізаром та Станіславом Ворцелем, які увійшли до складу сейму не за територіальним принципом, а завдяки власним заслугам перед Королівством Польським: організацією та керівництвом повстання на Волині. Наступним кроком стало рішення сейму від 19 травня 1831 року про представництво там депутатів від так званих «земель забраних». Воно передбачало, що від кожного повіту обирали по одному послу і по одному депутатові. Вибори повинні були пройти негайно. Ця постанова була зумовлена підтримкою повстання на цих землях, особливо на Волині. Сенатор Г. Малаховський так висловився з цього приводу: «Сорок років насильства не змогли загасити той запал чистої любові до Батьківщини. На перший же заклик народного повстання з яким же героїчним освяченням приєднуються відірвані давні брати наші», але обговорення цієї пропозиції викликало нові дискусії в сеймі, поставало питання про доцільність цього заходу [2, с. 12–15].

У червні 1831 року Нарцис Олізар числився в списках депутатів як представник Волині [4, с. 43]. Ще одним представником Волині у сеймі був Ксаверій Годабський. Обставини його обрання були сумнівними. За законом, депутатів повинні були обирати представники шляхти певного повіту. Однак Волинь на той час перебувала під контролем російських військ, тому у Варшаві провели вибори за участі присутніх там поміщиків повіту. Шляхтичі Луцького повіту В. Годабський і Ж. Глинський написали листа, в якому йшлося про те, що К. Годабський не володіє земельною власністю у повіті. Проте, після виступу Нарциса Олізара на захист К. Годабського, якого підтримав каштелян Немцевич, 21 червня 1831 року його було включено до складу Палати депутатів [4, с. 47–50].

Третім представником від Волині став Станіслав Ворцель. Його було включено до списку депутатів 2 липня 1831 року у результаті подібних виборів [4, с. 194–200].

8 серпня 1831 року Нарциса Олізара було обрано сенатором. На момент виборів йому було 37 років. В цей час конкуренцію йому складав граф Людвіг Стецький, який очолив пере тим повстання у Володимирі. Найбільше голосів серед виборців отримав граф Нарцис Олізар, що свідчило про здобуття ним поваги та підтримки серед депутатів Сейму [5, с. 292–296].

Під час роботи сейму Нарцис Олізар підтримував «подолян» і «українців» та висунув пропозицію про збільшення кількості представників в уряді від так званих «земель забраних», в тому числі і Волині. Представники Волині у своїй роботі підтримували «польську справу», а «волинське питання» розглядалося лише в її контексті, і не існувало іншого трактування [7, с. 26–27].

Отже, у певному аспекті деякі поміщики Волині брали участь у польському державотворчому процесі. Підтримавши повстання, вони вийшли на інший рівень сприйняття у польських правлячих колах. Волинь почали розцінювати як один із

стовпів побудови могутньої держави, де не було би ні «литовців», ні «волинян», ні «подолян», ні «українців», а лише єдиний польський народ.

Шляхта Волині попри зміну влади з польської на російську, продовжувала бути вірною ідеї польської держави. Її представники ідентифікували себе поляками, відповідно, були прихильниками реалізації «справи польської». Представниками від Волині у Сеймі, виступали колишні керівники повстання, які були «вірними мужами Польщі», що цілковито відповідало наступним їхнім діям. Проте вони намагалися захистити політичні права жителів Правобережної України, зокрема мешканців Волинської губернії. Пропонували розширити представництво від цих земель задля кращого врахування інтересів цих територій в роботі уряду.

Список використаних джерел:

1. Beauvois D. Inteligencja bez wyjścia: wiedza a przywileje społeczne w Wileńskim Okręgu Szkolnym (1803–1832) / Inteligencja polska pod zaborami. Studia. Pod redakcją Ryszarda Czepulis-Rastenis. – Warszawa : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1978. – S. 11–64.
2. Diariusz sejmu z r. 1830–1831. Wydał Michał Rostworowski. T. 1. Od 18 grudnia 1830 do 8 lutego 1831. – Kraków, 1907. – 585 s.
3. Diariusz sejmu z r. 1830–1831. Wydał Michał Rostworowski. T. 3. Od 19 kwietnia 1830 do 25 maja 1831. – Kraków, 1909. – 717 s.
4. Diariusz sejmu z r. 1830–1831. Wydał Michał Rostworowski. T. 5. Od 20 czerwca 1830 do 21 lipca 1831. – Kraków, 1911. – 623 s.
5. Diariusz sejmu z r. 1830–1831. Wydał Michał Rostworowski. T. 6. Od 21 lipca 1830 do 23 września 1831. – Kraków, 1912. – 743 s.
6. Karpińska M. Starania wokół odnowienia sejmu w powstaniu listopadowym 1830–1831 // Przegląd historyczny. – T. XCIII. – 2002. – S. 291–306.
7. Pamiętniki kasztelana Narcyza Olizara. Rok 1831. – Warszawa, Drukarnia Ed. Nacz. i S-ka, 1907. – 151 s.
8. Ustawa Konstytucyjna Królestwa Polskiego z dnia 27-go listopada 1815 roku oraz Statut Organiczny dla Królestwa Polskiego z dnia 26-go lutego 1832 roku. – Warszawa, Wydawnictwo M. Arcta, 1917. – 48 s.

Заєць Т.В.

аспірант,

Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв

РОЗВИТОК ОСВІТНІХ МУЗИЧНИХ ЗАКЛАДІВ НА ПОЛТАВЩИНІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ ПОГЛЯД

Полтавщина завжди викликала інтерес науковців, оскільки визначається динамікою соціального та культурно-мистецького життя. Регіоніка даного краю має особливий підхід у історичному музикознавстві, фольклористиці та етнографії.

Дослідження численних джерел доводять, що на Полтавщині функціонувало багато осередків музичної культури – спочатку це були музичні цехи (наприкінці XVII століття), згодом з'явилися кріпацькі театри, оркестри та капели, які славилися високою майстерністю та виконавським рівнем [3].

Музична освіта на Полтавщині має давню історію. Першим закладом із музично-філармонійними та навчально-виховними ознаками стала музична академія в